

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2012 р. Цей переклад підготовлено на замовлення і за підтримки Цільового фонду «Права людини» Ради Європи (www.coe.int/humanrightstrustfund). Він не є зобов'язальним для Суду. Дивіться додатково повний текст повідомлення про авторські права в кінці цього документа.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

Інформаційний бюлетень з практики Суду № 126

Січень 2010 року

«Ранцев проти Кіпру і Росії» - 25965/04

Рішення від 7 січня 2010 року [секція I]

Стаття 4

Торгівля людьми: *Стаття 4 застосовна*

Незабезпечення Кіпром відповідного режиму протидії торгівлі людьми та нежиття оперативних заходів для захисту потерпілих від такої діяльності: *порушення*

Непроведення Росією ефективного розслідування обставин вербування молоді жінки на її території торгівцями людьми: *порушення*

Стаття 1

Юрисдикція держав

Рамки компетенції Суду у справах, пов'язаних з міжнародною торгівлею людьми

Стаття 2

Стаття 2-1

Ефективне розслідування

Непроведення органами влади Кіпру ефективного розслідування вбивства і, зокрема, нежиття заходів для отримання відповідних доказів за кордоном відповідно до міжнародної конвенції про взаємну допомогу: *порушення*

Факти – Дочка заявника, пані Ранцева, громадянка Росії, померла за неояснених обставин після падіння з вікна приватної квартири на Кіпрі в березні 2001 року. На Кіпр вона прибула кількома днями раніше за візою «артистки кабаре», але невдовзі після цього покинула своє місце роботи і проживання, залишивши записку, в якій повідомила, що хоче повернутися в Росію. Розшукавши її на дискотеці через кілька днів потому, директор кабаре привіз її близько 4 години ранку до центрального відділення поліції і попросив співробітників поліції затримати її як нелегальну іммігрантку. Співробітники поліції зателефонували до імміграційної служби і та дала вказівку не затримувати Ранцеву і зажадала, щоб о 7 ранку її роботодавець, який несе за неї відповідальність, забрав її з відділення і привіз її до офісу імміграційної служби. Директор кабаре забрав Ранцеву приблизно о 5 годині 20 хвилин ранку і привіз її у приватну квартиру, в якій він також залишився. Приблизно о 6 годині 30 хвилин ранку її тіло виявили на вулиці під балконом квартири. До поручнів балкона було прив'язано покривало.

За результатами коронерського розслідування, проведеного на Кіпрі, було встановлено, що Ранцева померла за обставин, що підпадають під ознаки нещасного випадку, у спробі втекти з квартири, в якій вона була гостею і що, однак, не було ознак вчинення злочину. Узявши до уваги результати ще одного розтину, проведеного після повернення тіла Ранцевої до Росії, органи влади Росії оцінили вердикт, винесений за результатами коронерського провадження, як незадовільний, але органи влади Кіпру заявили, що він є остаточним і відмовилися проводити додаткові розслідування, допоки органи влади Росії не матимуть даних, що свідчать про вчинення злочину. Органи влади Росії і Кіпру не вжили жодних заходів, щоб допитати двох молодих жінок, які жили в Росії і які, за словами заявника, працювали з його дочкою в кабаре і могли дати свідчення про сексуальну експлуатацію, що там мала місце.

У квітні 2009 року органи влади Кіпру подали односторонню декларацію, в якій визнали факт порушення статей 2, 3, 4, 5 і 6 Конвенції, запропонували виплатити заявникові відшкодування і повідомили, що вже призначено незалежних експертів для розслідування обставин смерті пані Ранцевої, її працевлаштування й перебування на Кіпрі.

Омбудсмен Кіпру, Комісар Ради Європи з прав людини та Державний департамент США оприлюднили доповіді, в яких йдеться про поширеність на Кіпрі проблеми торгівлі людьми з метою комерційної сексуальної експлуатації та про роль «індустрії розваг» та візового режиму для «артисток» у створенні сприятливих умов для торгівлі людьми на Кіпрі.

Право – пункт 1 статті 37: Суд відхилив клопотання Уряду Кіпру про вилучення заяви з реєстру справ. Він встановив, що, незважаючи на односторонню декларацію Кіпру, в якій визнається, що мали місце порушення Конвенції, повага до прав людини, гарантованих Конвенцією, загалом вимагає продовжити розгляд цієї справи з огляду на серйозність відповідних скарг, гострий характер проблеми торгівлі людьми та сексуальної експлуатації на Кіпрі та на недостатність судової практики стосовно тлумачення й застосування статті 4 Конвенції в контексті торгівлі людьми.

Висновок: заява не підлягає вилученню з реєстру справ (одноголосно).

Стаття 1: *Компетенція ratione loci* – Суд не погодився з доводом Уряду Росії про те, що події, яких стосується ця заява, не належать до компетенції Уряду Росії і що, відповідно, він не несе за них відповідальності. Оскільки пов'язані з торгівлею людьми події, про які йдеться, брали початок у Росії, Суд був компетентний визначити, в якому обсязі Росія могла б вжити заходів у рамках свого територіального суверенітету, щоб захистити дочку заявника від торгівців людьми та розслідувати як стверджувані факти торгівлі людьми, так і обставини, які призвели до її смерті, зокрема, допитавши свідків, які проживали у Росії.

Висновок: попереднє заперечення відхилено (одноголосно).

Стаття 2: а) *Kinpr* – і) *матеріально-правовий аспект:* Хоча не заперечувався той факт, що жертви торгівлі людьми та експлуатації часто були змушені жити й працювати в жорстоких умовах і що їхні роботодавці мали можливості чинити стосовно них насильство і жорстоко поводитися з ними, загальна небезпека зазнати жорстокого поводження й насильства не могла становити реальну і безпосередню загрозу життю. У цій справі, навіть якщо поліції справді було відомо про те, що Ранцева, можливо, стала жертвою торгівлі людьми, за час її перебування у відділенні поліції не виявилось жодних ознак того, що її життя було в реальній і безпосередній небезпеці, і конкретний ланцюжок подій, що призвів до її смерті, не міг бути передбачуваним для співробітників поліції на той момент, коли вони передавали її під нагляд директора кабаре. Отже, зобов'язання вжити оперативних заходів для запобігання небезпеці для життя не виникало.

Висновок: порушення немає (одноголосно).

ii) *Процесуальний аспект:* Розслідування обставин цієї смерті, проведене органами влади Кіпру, було незадовільним за цілим рядом ознак: суперечності між показаннями усунуто не було; відповідних свідків не було допитано; мало було зроблено для розслідування подій, які відбувалися у відділенні поліції, і, зокрема, для з'ясування, чи мала місце корупція в поліції;

заявник був позбавлений можливості брати ефективну участь у провадженні; і органи влади Кіпру відмовилися від запропонованої російською стороною допомоги, завдяки якій вони змогли б отримати показання двох важливих свідків. Стосовно цієї останньої обставини Суд дав зрозуміти, що Договірна держава повинна вживати всіх необхідних і доступних заходів для отримання відповідних доказів, незалежно від того, чи знаходяться вони на її території; особливо це стосується таких справ, як ця, в яких обидві держави є сторонами конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах.

Висновок: порушення (одноголосно).

б) *Росія - Процесуальний аспект:* Стаття 2 не вимагає, щоб кримінальне законодавство Договірної держави передбачало універсальну юрисдикцію у випадку смерті того чи іншого з її громадян поза межами її території. Отже, у органів влади Росії не виникало зобов'язання з проведення самостійного розслідування обставин смерті Ранцевої на Кіпрі. Щодо обов'язку Росії – як держави, на території якої знаходилися докази, – надати правову допомогу державі, яка проводила розслідування (Кіпру), органи влади Росії не були зобов'язані діяти з власної ініціативи і відбирати показання у двох російських свідків за відсутності відповідного запиту від органів влади Кіпру. Нарешті, щодо скарги заявника про те, що органи влади Росії не направили запит про порушення кримінальної справи, Суд зауважив, що вони неодноразово використовували широке коло можливих засобів, передбачених відповідними угодами про взаємну правову допомогу, щоб спонукати органи влади Кіпру до дій.

Висновок: порушення немає (одноголосно).

Стаття 4: а) *Застосовність* – У відповідь на аргумент Уряду Росії про те, що скарга за статтею 4 неприйнятна з огляду на принцип *ratione materiae* за відсутності у справі обставин, пов'язаних з рабством, підневільним станом, примусовою чи обов'язковою працею, Суд зазначив, що торгівля людьми як явище, яке набуло глобального масштабу, значно поширилася протягом останніх років. Те, що в 2000 році було укладено Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, та покарання за неї (далі – Палермський протокол), а в 2005 році – Конвенцію Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми, свідчило про дедалі зростаюче усвідомлення на міжнародному рівні існуючої проблеми поширення торгівлі людьми та необхідності вжиття заходів з її подолання. Тому необхідно було дослідити, якою мірою торгівлю людьми як таку можна вважати явищем, яке суперечить духу й меті статті 4. За своїм характером та метою, торгівля людьми ґрунтується на здійсненні атрибутів права власності. Торгівці з людьми поводяться з людьми як з товаром, який купляється і продається та залучається до примусової праці, часто за мізерну платню або взагалі без неї, і, як правило, в секс-індустрії, хоча це може мати місце й в інших сферах. При цьому за діяльністю жертв торгівлі людьми здійснюється безпосередній нагляд, їх свободу пересування часто обмежують і стосовно них мають місце насильство і погрози, тимчасом як умови, в яких вони живуть і працюють, незадовільні. Не могло бути будь-якого сумніву в тому, що торгівля людьми загрожує людській гідності і основним свободам її жертв і що її не можна вважати сумісною з демократичним суспільством і цінностями, проголошеними в Конвенції. З огляду на свій обов'язок тлумачити Конвенцію у світлі умов сьогодення, Суд вирішив, що немає потреби визначати, чи мало поводження, про яке йшлося в скарзі заявника, ознаки «рабства», «підневільного стану» чи «примусової та обов'язкової праці». Натомість було констатовано, що торгівля людьми як така, у значенні пункту «а» статті 3 Палермського протоколу та пункту «а» статті 4 Конвенції про протидію торгівлі людьми, підпадає під дію статті 4 Конвенції.

Висновок: попереднє заперечення відхилено (одноголосно).

б) *Щодо суті – Позитивні зобов'язання:* Положення Палермського протоколу та Конвенції про протидію торгівлі людьми свідчать про те, що держави, які їх уклали, усвідомлювали, що заходи з протидії торгівлі людьми можуть бути ефективними лише в разі їх застосування в поєднанні між собою. Це обумовлює виникнення позитивних зобов'язань вживати заходів з попередження торгівлі людьми, із забезпечення захисту її жертв і потенційних жертв, а також з притягнення до відповідальності та покарання винних у торгівлі людьми. У цьому зв'язку зауважено, що

особливістю торгівлі людьми є те, що в багатьох випадках вона не обмежується кордонами якоїсь однієї держави. У багатьох випадках торгівці людьми направляють завербованих ними жертв з однієї держави до іншої. Відповідні докази і свідки можуть знаходитися у кількох державах. З огляду на це, окрім зобов'язання Договірної держави з проведення розслідування подій, що мали місце на її території, кожна держава також зобов'язана у справах, пов'язаних з транскордонною торгівлею людьми, ефективно співпрацювати з іншими зацікавленими у розслідуванні державами, забезпечуючи таким чином комплексний міжнародний підхід до вирішення проблеми торгівлі людьми у країнах походження, транзиту і призначення.

i) *Виконання позитивних зобов'язань Кіпром*: Кіпр не виконав свого позитивного зобов'язання за статтею 4 з огляду на такі два недоліки: по-перше, не було запроваджено відповідної системи правового та адміністративного регулювання протидії торгівлі людьми і, по-друге, поліція не вжила належних оперативних заходів із захисту Ранцевої від торгівців людьми. (Питання про те, чи виконали органи влади Кіпру своє процесуальне зобов'язання з розслідування фактів торгівлі людьми, належало до питань, які розглядаються в контексті загальних зобов'язань за статтею 2, і не потребувало окремого розгляду).

Щодо першого недоліку, національне законодавство з протидії торгівлі людьми як таке не давало підстав для занепокоєння, але існуючий візовий режим для артисток кабаре зазнав критики з боку як Комісара Ради Європи з прав людини, так і Омбудсмена Кіпру, на думку яких, такий режим сприяв напливу великої кількості іноземних жінок до Кіпру, де вони наражалися на ризик стати жертвами торгівлі людьми. Крім того, хоча для цілей імміграційного контролю правильним було те, що роботодавці повинні були повідомляти органи влади про факт залишення артисткою свого місця роботи, відповідальність за забезпечення виконання імміграційних зобов'язань необхідно було залишити на самих органах влади. Було неприйнятним те, що існували правила, які заохочували власників і директорів кабаре розшукувати зниклих артисток або брати на себе особисту відповідальність за їхню поведінку, і викликала особливе занепокоєння існуюча практика, згідно з якою власники і директори кабаре повинні були подавати банківську гарантію покриття потенційних витрат, що могли бути понесені в майбутньому на потреби артисток, яких вони працевлаштували. Ці фактори у справі Ранцевої мали бути враховані. Таким чином, візовий режим для «артисток» на Кіпрі не забезпечував практичного й ефективного захисту пані Ранцевої від небезпеки стати жертвою торгівлі людьми та експлуатації. Щодо другого недоліку, Кіпр мав виконати позитивне зобов'язання вжити заходів із захисту пані Ранцевої, оскільки співробітники поліції повинні були помітити достатньо ознак наявності обставин, що давали підстави для обґрунтованої підозри про те, що Ранцевій загрожувала реальна й безпосередня небезпека стати жертвою торгівлі людьми чи експлуатації. У діях поліції мав місце цілий ряд недоліків: вони не провели негайних додаткових перевірок для з'ясування, чи не стала Ранцева жертвою торгівлі людьми; замість того, щоб відпустити її, вони передали її директору кабаре під його нагляд; і не виконали свого передбаченого законом обов'язку з вжиття заходів для її захисту.

Висновок: порушення (одноголосно).

ii) *Виконання позитивних зобов'язань Росією*: Суд не констатував наявності порушень статті 4 щодо позитивних зобов'язань з впровадження відповідної системи правового та адміністративного регулювання та з вжиття захисних заходів. Щодо необхідності проведення ефективного розслідування в Росії, констатовано, що органи влади Росії мали кращі можливості для ефективного розслідування обставин вербування Ранцевої, оскільки воно відбулося на території Росії. Проте такого розслідування проведено не було, що становило ще серйозніший недолік, якщо враховувати подальшу загибель Ранцевої, а також повиті таємницею обставини її від'їзду з Росії.

Висновок: порушення (одноголосно).

Стаття 5: Утримування Ранцевої у відділенні поліції та подальше утримування її у квартирі становили позбавлення свободи. Логічно було б дійти висновку, що спочатку Ранцеву утримували для того, щоб з'ясувати, чи немає з її боку порушень імміграційних вимог, але після того, як співробітники поліції встановили, що таких порушень немає, прийняте ними рішення залишити її у відділенні та передати під нагляд директора кабаре не ґрунтувалося на положеннях

національного закону. Питання про відповідальність Кіпру також постало у зв'язку з триманням Ранцевої у квартирі в умовах позбавлення свободи, оскільки, незважаючи на те, що там її утримувала приватна особа, було зрозуміло, що таке позбавлення свободи не могло б мати місце без активного сприяння з боку поліції. Позбавлення її свободи внаслідок утримування у квартирі було як свавільним, так і незаконним.

Висновок: порушення з боку Кіпру (одноголосно).

Стаття 41: Присуджено відшкодування моральної шкоди: 40 000 євро має виплатити Кіпр і 2 000 євро – Росія.

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини

Цей стислий виклад, підготовлений канцелярією Суду, не є зобов'язальним для Суду.

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2012 р.

Офіційними мовами Європейського суду з прав людини є англійська та французька мови. Цей переклад підготовлено на замовлення і за підтримки Цільового фонду «Права людини» Ради Європи (www.coe.int/humanrightstrustfund). Він не є зобов'язальним для Суду і Суд також не несе відповідальності за його якість. Переклад можна завантажити з електронної бази рішень (HUDOC) Європейського Суду з прав людини (<http://hudoc.echr.coe.int>) або з будь-якої іншої бази, в якій його розміщено з дозволу Суду. Копіювання тексту перекладу допускається в некомерційних цілях за умови наведення повної назви справи, разом із вищенаведеним повідомленням про авторські права та посиланням на Цільовий фонд «Права людини». З питань, пов'язаних з наміром використати ту чи іншу частину цього перекладу в комерційних цілях, прохання звертатися за адресою publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante : publishing@echr.coe.int